

CİNSEL YOLLA BULAŞAN HASTALIKLARDA EPİDEMİYOLOJİK DURUM

Deniz GÖKENGİN

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı, Bornova, İZMİR
deniz.gokengin@ege.edu.tr

ÖZET

HIV enfeksiyonu ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH), tüm dünyada ve bölgemizde halen önemini korumaktadır. Avrupa kıtasında HIV ile yeni infekte olan olguların sayısı artmaya devam etmekte, buna karşılık AIDS olgularının sayısında genel bir azalma gözlenmektedir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Avrupa Bölgesi'nde 2.4 milyon kişinin HIV ile yaşadığı tahmin edilmektedir. En yüksek oranlar Rusya, Ukrayna ve Estonya'dan bildirilmiştir. Ülkemizde ilk HIV olgusunun bildirildiği tarih olan 1985 yılından bu yana, toplam olgu sayısı 2011 yılı Aralık ayı itibarıyla 5224'tür.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2005 yılında yaptığı tahminlere göre, 15-49 yaş arasındaki bireylerde tedavi edilebilir CYBH'nin (sifiliz, gonore, klamidy ve trikomoniyaz) yıllık yeni olgu sayısı 448 milyondur. Avrupa'da en sık bildirilen CYBH klamidy enfeksiyonlarıdır; bunu sırasıyla gonore, sifiliz ve lenfograniüloma venerum izlemektedir.

Anahtar sözcükler: AIDS, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, HIV

SUMMARY

Epidemiological Status of Sexually Transmitted Diseases

HIV infection and sexually transmitted infections (STIs) are still a global and regional major problem. While the number of newly infected HIV cases is increasing, there is an overall decrease in the number of AIDS cases. The number of people living with HIV is estimated to be 2.4 million in the World Health Organization (WHO) European Region, which includes Turkey. The highest rates were reported from Russia, Ukraine and Estonia. The cumulative number of HIV/AIDS cases reported from Turkey since the beginning of the epidemic in 1985 is 5224 as of December 2011.

According to the new estimation of WHO in 2005, the annual number of curable STIs (syphilis, gonorrhea, chlamydial infection and trichomoniasis) in people aged 15-49 years is 448 millions. The most common STI in Europe is chlamydial infections followed by gonorrhea, syphilis and lymphogranuloma venereum.

Keywords: AIDS, HIV, sexually transmitted infections

HIV enfeksiyonu ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH), tüm dünyada ve bölgemizde halen önemini korumaktadır. HIV enfeksiyonu ile mücadele, Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH) kapsamında olmakla birlikte, 1990'lı yıllarda uluslararası ajandada ön sıralarda yer alan diğer CYBH, günümüzde yeterince ilgi uyandırmamakta ve BKH arasında gösterilmemektedir⁽³⁾.

Ülkemizin de içinde bulunduğu Avrupa kıtasında HIV enfeksiyonu halen önemli bir sorun oluşturmakta ve HIV ile yeni infekte olan olguların sayısı artmaya devam etmektedir. Buna karşılık, AIDS olgularının sayısında genel bir azalma söz konusudur⁽¹⁾.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Avrupa Bölgesi'nde 2.4 milyon kişinin HIV ile yaşadığı tahmin edilmektedir⁽⁶⁾. 2010 yılında, bu bölgede bulunan 53 ülkenin 51'inden 118,335 HIV pozitif olgu bildirilmiştir. Bunlar arasında en yüksek oranların Rusya (44.1/100,000), Ukrayna (36.4/100,000) ve Estonya'da (27.8/100,000) olduğu görülmüştür. Belarus, Belçika, Gürcistan, İngiltere, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Moldova, Özbekistan, San Marino, Tacikistan'daki bildirim oranları ise 10-20/100,000 arasında değişmektedir^(1,5).

Elli ülkeden bildirilen AIDS olgularının sayısı ise 7714 olmuştur. 2004 yılında 6.6/100,000 olan HIV enfeksiyonu hızı, % 18 oranında arta-

rak 2010 yılında 7.8/100,000 düzeyine ulaşmıştır. AIDS olgularının sayısında 2004 yılına göre 2010 yılında bir azalma olmakla birlikte (sırasıyla 1.5/100,000 ve 1.0/100,000), Doğu Avrupa'da yer alan 15 ülkenin 11'inde AIDS tanılarının sayılarının arttığı bildirilmiştir. Tüm Avrupa'dan bildirilen olguların yaklaşık yarısı geç tanı almıştır^(1,5).

DSÖ Avrupa Bölgesi'nde egemen bulaşma yolu coğrafi bölgeye göre değişkenlik göstermektedir. Doğu ve Orta Avrupa'da ise heteroseksüel bulaşma en yaygın bulaşma yoludur; bunu damar içi ilaç kullanımı izlemektedir^(1,6).

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi'ne ait HIV/AIDS verileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 2'de ise küresel HIV epidemisine ilişkin DSÖ verileri sunulmuştur.

Ülkemizde ilk HIV olgusunun bildirildiği tarih olan 1985 yılından bu yana, toplam olgu sayısı 2011 yılı Aralık ayı itibarıyla 5224'tür. En sık bulaşma yolu % 52.7 ile heteroseksüel cinsel ilişkidir. Olguların % 32.6'sında bulaşma yolu tanımlanamamıştır. Olguların en sık 25-49 yaş aralığında olduğu dikkati çekmektedir⁽⁴⁾.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2005 yılında yaptığı tahminlere göre, 15-49 yaş arasındaki bireylerde tedavi edilebilir CYBH'nin (sifiliz, gonore, klamidy ve trikomoniyaz) yıllık yeni olgu sayısı 448 milyondur. Gelişmekte olan ülkelerde, CYBH ve bunlara bağlı komplikasyonlar, erişkin-

Tablo 1. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi'nden 2010 yılında bildirilen HIV pozitif olguların özellikleri⁽¹⁾.

	DSÖ Avrupa Bölgesi*	Batı	Orta	Doğu
HIV olgularının sayısı	118,335	25,659	2,478	90,198
Her 100,000 olguda hız	13.7	6.6	1.3	31.7
Olguların yüzdesi				
15-24 yaş**	% 11.6	% 10	% 17	% 13
Kadın	% 38	% 27	% 19	% 42
Bulaşma yolu**				% 48
Heteroseksüel	% 43	% 24***	% 24	
Erkekle seks yapan erkek	% 20	% 39	% 29	% 0.7
Damar içi ilaç kullanımı	% 23	% 4	% 4	% 43
Bilinmeyen	% 13	% 16	% 41	% 6

1 numaralı kaynaktan değiştirilerek alınmıştır.

* Avusturya, Monako ve Lichtenstein verileri dâhil değildir.

** Bu verileri olmayan ülkeler dâhil edilmemiştir

*** Yaygın epideminin olduğu ülkelerden bildirilen bireyler dâhil edilmemiştir.

Tablo 2. 2002-2010 yılları arasındaki HIV epidemisine ilişkin temel göstergeler (Dünya Sağlık Örgütü)⁽⁸⁾.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
HIV ile yaşayanların sayısı	29.5 [27.7-31.7]	30.2 [28.4-32.1]	30.7 [28.8-32.5]	31.0 [29.2-32.7]	31.4 [29.6-33.0]	31.8 [29.9-33.3]	32.3 [30.4-33.8]	32.9 [31.0-34.4]	34.0 [31.6-35.2]
HIV ile yeni infekte olmuş kişilerin sayısı	3.1 [3.0-3.3]	3.0 [2.8-3.1]	2.9 [2.7-3.0]	2.8 [2.6-3.0]	2.8 [2.6-2.9]	2.7 [2.5-2.9]	2.7 [2.5-2.9]	2.7 [2.5-2.9]	2.7 [2.4-2.9]
AIDS ile ilintili nedenlerle ölenlerin sayısı	2.0 [1.8-2.3]	2.1 [1.9-2.4]	2.2 [2.0-2.5]	2.2 [2.1-2.5]	2.2 [2.1-2.4]	2.1 [2.0-2.3]	2.0 [1.9-2.2]	1.9 [1.7-2.1]	1.8 [1.6-1.9]
HIV için test yaptıran gebe kadınların yüzdesi ^a				% 8	% 13	% 15	% 21	% 26	% 35
Antiretroviral tedavi alanların sayısı ^a	300,000	400,000	700,000	1,330,000	2,034,000	2,970,000	4,053,000	5,255,000	6,650,000
Anneden bebeğe geçişi önleyen antiretrovirallerin kapsayıcılık oranı ^a			% 9 ^b	% 14 ^b	% 23 ^b	% 33 ^b	% 43 ^b	% 48 ^b	% 48 ^c

8 numaralı kaynaktan değiştirilerek alınmıştır.

^aDüşük ve orta gelirli ülkelerde.

^bTek doz nevirapine ilişkin veriler; bu tedavi artık Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından önerilmemektedir.

^cDSÖ tarafından artık önerilmeyen tek doz nevirapine ilişkin verileri kapsamaz; bu yüzde daha önceki yılların yüzdeleri ile karşılaştırılmamalıdır.

lerin tıbbi hizmet almak üzere başvuru nedenleri arasında ilk beş sırada yer almaktadır⁽⁷⁾.

ECDC'nin 2011 CYBH Sürveyans Raporu'na göre, Avrupa'da en sık bildirilen CYBH klamidy enfeksiyonlarıdır; 2009 yılında, Avrupa Birliği/Avrupa Ekonomik Bölgesi üyesi 23 ülkeden toplam 343,958 klamidy olgusu bildirilmiştir. Klamidy enfeksiyonlarının hızı 185/100,000 olarak bildirilmiştir. Klamidy enfeksiyonlarının kadın ve erkeklerde bildirilme oranı sırasıyla 217/100,000 ve 152/100,000 olmuştur. Olguların üçte biri 15-24 yaş arasındadır. 1990 yılının rakamları ile karşılaştırıldığında, sayıların giderek artmakta olduğu dikkati çekmektedir⁽²⁾.

2009 yılında 28 üye ülkeden 29,202 gonore olgusu bildirilmiştir; gonore hızı 9.7/100,000 olarak hesaplanmıştır. Bildirilen erkek olguların sayısı, kadın olguların sayısından üç kat daha fazladır (erkeklerde 15.9/100,000, kadınlarda 6.3). Gonore olgularının % 44'ü 15-24 yaş arası gençler ve yaklaşık dörtte biri de erkeklerle seks yapan erkeklerdir. 2008 yılı ile kıyaslandığında, Danimarka, İzlanda, Portekiz ve Polonya'da olgu sayılarının arttığı dikkati çekmektedir⁽²⁾.

2009 yılında 28 üye ülkeden bildirilen sifiliz olgularının sayısı 18,279 ve sifiliz hızı 4.5/100,000'dir. Erkeklerde sayı, kadınlardakinden yaklaşık üç kat daha fazladır (erkeklerde 6.6/100,000, kadınlarda 2.2/100,000). Bildirilen olguların büyük çoğunluğu 25 yaşın üzerinde ve yaklaşık yarısı (% 51) erkeklerle seks yapan erkeklerdir⁽²⁾.

2009 yılında 16 ülkeden 245 lenfogramüma venerum (LGV) olgusu bildirilmiştir. 2000-2009 yılları arasında LGV olguları bildiren ülkeler İngiltere, Hollanda, Danimarka, Belçika ve İrlanda'dır. Bulaşma yolu bilinen olguların % 98'i erkeklerle seks yapan erkeklerdir⁽²⁾.

Avrupa Birliği/Avrupa Ekonomik Bölgesi üyesi ülkelerinde gonore ve sifilizin genel prevalansının azalma eğilimi gösterdiği dikkati çekmektedir. Ancak bölgesel olarak bakıldığında, bazı ülkelerde dikkati çeken artışlar olduğu görülmektedir. Örneğin 2000-2006 yılları arasında sifiliz oranları, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Almanya, İrlanda, İspanya, İsveç ve İngiltere'de, gonore olguları da Danimarka, İzlanda ve İngiltere'de artış eğilimi göstermiştir⁽²⁾.

1990-2009 yılları arasında bildirilen klamidy, gonore ve sifiliz olguları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. 1990-2009 yılları arasında bildirilen klamidy, gonore ve sifiliz olgularının sayıları⁽²⁾.

	1990-1999	2000-2009	2000-2009
Klamidy	722,586	2,101,095	2,101,095
Gonore	406,753	318,233	318,233
Sifiliz	126,438	192,917	192,917

KAYNAKLAR

1. European Centre for Disease Prevention and Control/WHO Regional Office for Europe. HIV/AIDS Surveillance in Europe 2010, Stockholm (2011). http://ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/111129_SUR_Annual_HIV_Report.pdf (02 Mart 2012 tarihinde erişilmiştir).
2. European Centre for Disease Prevention and Control. Sexually transmitted infections in Europe, 1990-2009, Stockholm (2011). http://ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/110526_SUR_STI_in_Europe_1990-2009.pdf (02 Mart 2012 tarihinde erişilmiştir).
3. Low N, Broutet N, Adu-Sarkodie Y, Barton P, Hossain M, Hawkes S. Global control of sexually transmitted infections, *Lancet* 2006;368:2001-16. [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(06\)69482-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(06)69482-8)
4. TC Sağlık Bakanlığı 2011 verileri. http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/verilerAralik2011_240212.pdf (02 Mart 2012 tarihinde erişilmiştir).
5. UNAIDS Report on the Global AIDS Epidemic 2010. http://www.unaids.org/globalreport/global_report.htm (02 Mart 2012 tarihinde erişilmiştir).
6. World Health Organization European Health 2009 Report Health and Health Systems. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/82386/E93103.pdf (02 Mart 2012 tarihinde erişilmiştir).
7. World Health Organization Fact Sheet No 110. Sexually Transmitted Infections. Ağustos 2011. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs110/en/index.html> (02 Mart 2012 tarihinde erişilmiştir).
8. World Health Organization/UNAIDS/UNFPA Global HIV/AIDS Response – Epidemic update and health sector progress towards Universal Access – Progress Report 2011. http://www.who.int/hiv/pub/progress_report2011/summary_en.pdf (02 Mart 2012 tarihinde erişilmiştir).